

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндөүлөттүгү.

1961 ч. ИЮНЬ 22 ЧЕТВЕРГ

№ 146 (4936).

Өртөө 2 көп.

СОВЕТ УЛУСТУҢ МААДЫРЛЫГ ЧОРУКТАРЫ

МОСКВА. (СЭТА). Культураның болгаш дыштанылганы Горький аттыг Төп партиянын ногоан театрына июнь 20-де найсылалдын ажыгы чоннарынын хуралын 1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайыныга совет улустуң өлүм чок эрес-мадырлык чоруунга турсакал болдурган.

Совет Чепсектиг Күштериниң дайыныга улур туучушкунунага кылгараан сурагыл шериг начальниктери, Совет Эвилелинин мадырлары москвалык ингалдык часкашкыны-биле уткан. Хуралга чүве чугаалаан Совет Эвилелиниң Маршалы, Совет Эвилелиниң Мадыры А. И. Еременко болгаш өскелер-даа социалисттер Терезин чуртуун хосталганы болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алган совет кижилериниң чыгелээр чүве чок мадырлык чоруун дугайын, тайбыннын херээнге бистиң улустун бердигенинин дугайын чугаалап турганнар.

Хуралдын киржикчилери Берлиннин, Варшаванын, Парижтин, Лондонун болгаш Хельсинкиниң чурттакчыларына кыйгыргыны хүлээп алган. СССР-де гитарлери оор суу-биле халдаанынын 20 чыл болганы аажок улуг серемчиледиг болурун, төөгүтүн дуржулганын база катал-катал сактып көөрүн тайбыннын бүгү өнүктүрүндөгү негеп турар деп ол кыйгыргыда чугаалап турар.

СИГЕН БЕЛЕТКЭЭР ҮЕ КЕЛГЕН!

Областың колхозтары болгаш совхозтары эт, сүт, дүк болгаш мал ажылынын өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдери дээш демсепти. Бо чылын боттарына бедик хүлээлгелерин алганнар. Бо сорулганы чедип аларына кол чүлү болза малдын быжыг чөм-суурун тургузары болур.

Тываның ажил-ичилери чакы тарыганын чедипкиниң чоруткан. Ам ховуларда тараа болгаш мал чөмү культурулар ховуларын оңун өскертп, чагай өзүн үнүп турар. Колхозтарын болгаш совхозтарын хову ажылдакчылары бо чылын 20.239 гектар кукурузаны тарып, ол үнелик мал чөмү культураже улуг кичээлге салганы өөрүнчүг. Ол ышкаш 751 гектар чыгыр сөкүлүн мал чөмүгө тараан. Кукурузаны, хой чылдыг болгаш чыгыс чылдыг сиенерини эки дүждүдү нитинин малына быжыг чөм-суур тургузар талазы-биле көдээ ажил-агыйын ажил-ичилеринге дуузалар.

Турму азырал өзинде нитинин малына чөмүгө чөмү хой чөмү бо чылын белеткеп болур бүгү аргалар колхозтарда болгаш совхозтарда бар. Чылдык байдалын көргө чагаар бүткен болгаш тарымал-даа өт-сигенин дүждү эки болур хире. Эрткен каш хонук иштинде чер болганга сугур чаашкын чагган. Шыналарда сизен бедип үнүп, сизен кезикчилериниң сагыш-сеткилин өөртүп турар.

Ам каш хонгаш-ла сизен кезип болур аларган. Ындыг турбже сизен кезер 470 ажыг машиналардан чүгө 74 машиналар септегинен. Дырбааштар, волокушалар, сарат салкычыллары, сизен шарыр машиналар болгаш сизен ажаап алышыгына ажылдар өске-даа чөмүгө-херекселдер чамдык черлерде белеткеттинмейн турар.

Бай-Тайга район сизен кампаанынга белеткепче амга чедир эгелеп кирбиз. Улуг-Хем, Тапты, Барыш-Хемчик районнарың чамдык ажил-агыйлары, ылангы Улуг-Хеминиң «Чодура» колхозу, «Улуг-Хала», «Найрал», «Барлык», «Тилдег», «Элегес», «Межег» совхозтар сизен кезилдегине багай белеткенип турар.

Мал ажылдыг Тес-Хем, Эрзин, Овур районнарың чамдык ажил-агыйлары мал чөмүгө белеткенине денки оожум темплик белеткенип турар. Ында бүгү кичээлге хой кыргылазиче утканган. Ол база-ла чугула керек, ындай болза-даа мал чөмүгө белеткенип утуп, эрткен чылдарың частыгыларын каталп болбас. Колхозтар даргаалары, көдээ ажил-агыйны тускай эртемчилери хой кыргылазиче-биле кады сизен кезилдегине белеткепче онза кичээлге салыр, бар турар бүгү машиналарын болгаш чөмүгө-херекселди доп-доран септеп доозар, чаа техниканы немей сымал алып хүлээлгели.

Колхозтар болгаш совхозтар бо чылын сизен кезер хой санын немелде машиналарын күрүндөп алыр. Оларын эки ажылдары күш-ажылдык бедик бүдүрүчүлүгүн болгаш сизен ажаап алышыкынын эки шынарын хандырар. Ол чүгө механизаторлардан хамааржыр. Көдээ ажил-агый машиналарын сизен ажаап алышыкыныга бедик бүдүрүчүлүгү ажылга, анаа комплексилг механизацияны калбаа-биле боттандырар херек.

Чүгө техникага идегээш холдуң чөмүгө-херекселдерин оқтап болбас. Ылангы хол калдырларын ажылдар, хол-биле сизен кезерин организаторлар чугула. Чүгө дээрге сизен кезер машиналар ажылдагынар арга чок, ынчалза-даа сизен эки черлер ажил-агыйларын хой кезиниң девискээрлеринде хой. Ындыг уясток бүрүзүң сизенин ажаап алып дээш бүгү-ле хөмчөгелерин алыр чугула.

Дүжүт ажаап алышыкыны эгелегиче чедир, бүгү өт-сигенин ажаап алып кылдыр колхоз болгаш совхоз бүрүзүңе ажылды ынчаар организаторлар чугула. Сизен кезилдегиз чорударынын ажилчын планын чогаалып кылды, мал чөмүгө белеткээр бригадаларын тургузар, оларын шырак механизаторлар-машинистер-биле четчелээр, техниканы болгаш өске-даа чөмүгө-херекселдерин оларга быжылдып бээр херек.

Бо чылын ажил-агый бүрүзү сизен кезилдегиз чедипкиниң чорудар болгаш мал чөмүгө белеткениниң планын күсөдир арга бар. Ол ажылды колхоз болгаш совхоз бүрүзүң чедипкиниң чорутканын мал ажылынын улам ынгай көдүрүшкүңү, эт болгаш сүт бүдүрерин өстүрерини темплери хамааржыр.

Партия болгаш совет организаторларын хүлээлгези болза мал чөмүгө белеткээр талазы-биле ажилдарын чедипкиниң чорударычче кижилерин мобилизастаары, бедик бүдүрүчүлүгү ажилдарынын бүгү байдалдарын оларга тургузуп бээр, колдизин ажил-ичилериниң ортузунга организаторлар болгаш политик-массалыг ажилды, социалистик чарышты калбартыры болур. Оон-биле кады мал чөмүгө белеткенине ажилдар кижилерге мал чөмүгө белеткениниң планын ажап күсөткени дээш материалдыг сонуургалдыг принципин боттандырар, немелде төлөвлөргө тургузары чугула.

Сизенин ой-шаанда, чидирг чокка ажаап алып дээш бүгү күшү салыр, малга быжыг чөм-суурун тургузар херек. Манаа көдээниң бүгү коммунистери, комсомолчулары бүгү күжүн ол чугула ажилче утандырары чугула.

ТАЙБЫҢНЫҢ ХЕРЭЭНГЕ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтин Венага АКШ-тың президентизи Дж. Кеннеди-биле учуражышыкынын дугайында чугаазын радиодан дыңдал, солуннардан номчааш, улуг сеткил ханышыкын-биле деткип турар мен.

Совет улустуң, делегейиң тайбыңа күзелдиг бүгү кижилериниң күзел-бодалы ол чугаада илереттинген. Ынчангааш ону бүгү кижилер чүлдүзүңүңү, деткип турар.

Мээң удуртуп турарым хайндырылза цезиниң ажилчыннары коммунисттиг күш-ажылдың цези ат дээш демсепти, хүн бүрүнүң нормазын 104 хуудан күдүлүлүгүн турар. Цезиниң иштин арыг тургустушаан, ажил-ишке, амдыралга болгаш өөредилгеге-даа үлгелерлиг болурун чедип ат турар. Ол бедик атты СЭКП-ниң XXII съездиниң ажиттынар хүнүңе өткүштүр чедип алып бис. Тайбыңның херээнге бистиң үлүгүсү ол болдуң.

Л. ТЕТЕРНИКОВА,
пиво заводунда хайндырылза цезиниң улуг мастери.

Совет чакатың баштыгы Никита Сергеевич Хрущевтин радио болгаш телевидение дамчыштыр чугаазы бүгү делегейде калбарган. Дайынны болдурбас, тайбыңны болгаш найралды быжылдар дугайында Никита Сергеевичиниң ол чугаазын чер кырында депшилгелиг бүгү кижилер чаңгыс эпсеткилдиг бүрүн деткип турар.

Бистиң чүрүвүс, совет улус делегейиң дүшкүрүлүг чорунуң кошкандыгы дээш бүгү-ле чүлдериң кылыр дээрзин Н. С. Хрущевтин чугаазы база катал чайындалыр көргүскен. Делегейе быжыг тайбың дээш могаг чок демселчи Никита Сергеевичке четтиргенимиң сеткилмиң ханызындан илереттим.

А. ТАРААЧЫ,
Бин-Хемниң Аржаан школазының башкысы.

СЭКП-ниң XXII съездинге уткуштур Социалистик хүлээлгелерни күүседир дээш

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтун бойдуз байдалы болгаш чер байлаа көдээ ажил-агый бүдүрүлгенинин бүгү азырларын анаа дөжүдүп болур аргалары берип турар. Колхоз СЭКП ТК-ның төөгүтү Плениумнарынын шийттирлерин амдыралга боттандырышаан, сөөлүгү чалдарла болуңун ажил-агыйына жөксү чедипкиниң берип турар. 1953 чылдан бээр 3066 гектар кур болгаш кукурузаң черлерин шийткөөткени — тараанын хойну бүдүреринге болгаш күрүнеге дузаарына, мал ажылынын продуктуларын чөмүгө-хөмчөгө улуг идилгил болгон. Чеди чыл иштинде тараа белеткел 10,1 катан, эт бүдүрөйи—5, сүт—4,6, күт—10,2 катан өскө. Нитинин малынын баш саны дык өзүлгелиг болгон.

Ынчалза-даа бистиң ажил-агыймыстын төгүлдегизинде улуг чөмүгө-хөмчөгө база-ла демсепти чөмүгө. Ылангы чер ажилчынны культуразы ам-лаа чангыс. Колхозтун баштаар чери, партия организаторлары өртөмниң болгаш мурнакчы практиканын дуржулганын шийткөөрү талазы-биле демселди кошпак чорудуп турар. Тарылга элчештирилгенин чорудар, кызыл-тастың бедик дүжүткөр «Скала» деп сортуң калбаа-биле ажылдар дөң черелер чугула айтырылганын оожум шийткөөр, тус черини чөмүгө-хөмчөгө чертес ажилдап, сугарылганы багай ортуктап турар бис. Тараа бүдүрерини курвалырлары чедир ажил-агыйларын тур дугайында Никита Сергеевич Хрущевтин айтыккан чөмүгө-хөмчөгө база-ла шуут хамааржыр. Дүжүткүн чавызын агаар-болдуштун байдалына шамаар чорукту моон сонгаар болдурбас учурдуз бис.

Чөмүгө-хөмчөгө шүгүмчүлөргө чөмүгө түнөөди үндүрүп, тараанын болгаш өске-даа культуруларын нити чымылазын көвүдериңиң хөмчөгө-хөмчөгө колхозтун баштаар чөмүгө база партия организаторлар чорудуп турар. Колхоз бо чылын тараа культуруларын дүжүткүн бедир, оон нити чымылазын 51 муң центнер чедирер, күрүнеге 1300 центнер тарааны сапар сорулганы салган.

Ону күсөдире черниң ажилдарын экижидериче кол кичээлгени салган бис. Дөрт механизаторларын комплексилг бригадалар тургустуңган, оларга чер уястоктары, техника, доктаамал кадрлар быжылдылган. Кукурузачы 3 зенелер бар. Ол бригадалар болгаш зенелер тараа

культуруларын, кукурузанын, чыгыр сөкүлүн, ногоаларын болгаш картофельдин бедик дүжүткүн алып дээш демселдин харысалганын бүрүн хүлээп, билип турарлар. Дүжүткү пландан ажап алганы дээш күш-ажылдын немелде төлөвлөргө азырлар, Бигода, зенелер бүрүзүңде агропартот бар, тускай эртемчилериниң дузазы-биле шөл бүрүзүңге дараазында ап чорудар агропартоттиг хөмчөгө-хөмчөгө ажилдар кылып турар.

Бо чылын план өзүгээр 4900 гектар чөмө тарылга чоруттуңган, оон иштинде 3820 гектарга тараа культуруларын, а кызыл-тас 2000 гектар тарылтыңган. Эрте тарымы тараа культуруларын 91 хуузуң күзүн белеткээр черде тараан. Тараанын нити чымылазын планы ылавыла күсөттиңер дээринге быжыг өзүрелдиг бис.

Социалистик хүлээлге өзүгээр күрүнеге бо чылын 1400 центнер тарааны сапар бис, 7200 центнер урезиниң уруп белеткээр, нитинин малын чөмүгө-хөмчөгө 2200 тонна тараанын ажилдар, а колхозчулар 600 тонна тарааны сапар алып. Күрүнеге 2000 центнер картофельди, 1600 центнер ногоаны сапар бис. Кукурузачылар 420 гектар кукурузаны эки белеткээр черде чүгө дөрбөлчөк-уланчак арга-биле тараан. Оон гектар санындан ортумаа-биле 300 центнер өзөш өзөс ногоан массаны өстүрер дээш, сөөлүгү ийн чылда салган кукуруза сизелүүдүн хой сизелүү оон белеткөп алып дээш олар демсептип турар. Кукурузачылар малга четчир сизелүү оон-биле белеткел шыдалар.

Чеди чылдын баштайгы ийн чылдарында бистиң колхоз мал ажылынын продуктуларын бүдүрериниң бүгү чөмүгө-хөмчөгө күсөткени. Ынчалза-даа эрткен чылын сүт, эт бүдүрер талазы-биле социалистик хүлээлгези күсөткени бис. Ол болза мал ажылынын продуктуларын улам бедир талазы-биле аргаларын болгаш курвалырларын дозуу-биле ажилдарынын түнөөди болгон. Бо чылын бедиктең хүлээлгелерин ылавыла күсөдир учурдуз бис. Ындыг аргалар болгаш курвалырлар бар. Мурнакчы саатчылар Бүк-кыс Санчын, Мария Балдан, Тулш Макпал болгаш оон-ла өскелер эрткен чылдын колхозтун инек бүрүзүңден ортумаа-биле сөп алганындан 600—700 кг хой сүтү сагыны болза чедир ажилдагына курвалырлар-

нын барын шуут хөмчөгөп турар. Бызаа ажаакчымы Блинова, хаан ажаакчымы Афанасьева, инек калачылары Мадыр, Биче-оол, Сундуй олар малдын дүн-хүнде семиртилгезин колхозта нити туруп тудар хөмчөгөдөн 300—400 грамм ажырып турарлар. Эштер Тымш-оол, Хөмөр-оол олар хой ажылынын бедик продуктуларын чедип алганын. Бир өзөс колхоз нитизи-биле оларын денчели шыгаш ажилдаан чөмө болза, түнөө дык эки деп санал болур турган. Моон сонгаар мурнакчыларын чедипкиниң бүгү-нитиниң болдурар дээш дуржулга солчушкунун чорудары бистиң чугула сорулганымы болуп турар.

Бистиң колхозурус бо чылын 2900 центнер этти, 3800 центнер сүтү болгаш 310 центнер дүктү күрүнеге дузаар. Эт садарынын бирги квартал планы күсөттиңер. Ам чыл төнчүзүңге чедир 2736 центнер этти сапар бис. Оон иштинде 1500 центнер инек ээлин сапары көрдүңер. Амгы үедө 825 баш инек семиртилгези тургустуңган. Оларын хүн-дүн иштинде ортумаа семиртилгезин 800 грамм чедирип турган 991 центнерден өзөш өзөс этти дузаарын калачылар хүлээлгени. Хаанын баш санын өстүрер планын күсөттиңер. 508 центнер хаан ээлин күрүнеге сапар бис. Оон айнай 702 центнер хой ээлин, 124 центнер чылгы мал ээлин сапар болурунун арганын санал көргөн бис.

Бо чылын 630 тонна сүтү бүдүрер, оон 380 тонназын күрүнеге сапары көрдүңер. Ам инектерин дүн-хүн чокка оларалды сөвөрн организастаан бис. Колхоз күрүнеге сүт садарынын бирги квартал планын 104 ху күсөткени. Саанчылар июньнун төнчүзүңге чедир 110 тонна сүтү күрүнеге дузаар дээш чүткүлдүгү демсептип турар. Күрүнеге сүт садарынын талазы-биле социалистик хүлээлгезини бүрүн күсөдир болур арганымы бар.

Мал кажааларын тудар база эрги кажааларын чарытп кылдыр талазы-биле ажилдар чоруп турар. Анаа хөмчөгө 2500 кубометр мях бедиктеңгенин, оон 1800 кубометриниң турду шөлүңе сөөртүп алган.

СЭКП-ниң XXII съездинге уткуштур социалистик хүлээлгелериниң ылавыла күсөттиңер турар кылдыр бүгү-ле курвалырларын санал алган ажилдап турар бис.

А. ГЛОВОТ,
колхоз даргазы.

Улуг-Хем.

МОСКВА. Өнүгү металлургияны хөгжүдериңге чедип алган шыгарангай чедипкиниң дээш, Москвада алюминий заводунун ажылдакчымы Иван Дмитриевич Грешневке Социалистик Күш-ажылдың Мадыры атты тывыскан. Ол амгы үедө СЭКП-ниң XXII съездинге төлөтүп ужуражыр дээш кызыман ажилдап турар.

КУР ЧЕРНИҢ ЧАГЫРЫП АЛЫКЧЫЛАРЫНГА АЛДАР КЫЛДЫР

АЛМА-АТА. (СЭТА). Июнь 20-де Алма-Атада Ленин аттыг шөлгө кур чериниң чагырып алыкчыларына алдар болдурган турсакаалды салышыкыныга холбаштыр Казахстаннын найсылалдын ажилчы чоннарынын митингизи болган.

Митингине Казах ССР-ниң Дээш Советинин Президиумунун даргазы И. Ш. Шарипов, Казах ССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазы С. Д. Дауленов, Казахстаннын КМ ТК-эмниң ийги секретары И. Н. Радионов киришкен.

А. ГЛОВОТ,
колхоз даргазы.

Чуртка улам хой дүктү бээр

КУРҮНЕГЕ 36 ТОННАНЫ СЭКП-ниң XXII съездинге уткуштур калбарган социалистик чарыш көдөңгө ажил-ичилерин, ылангы малчынарнын кызымак күш-ажылче улам сорук кыргенин. «Шектээр» совхозтун малчынары бо чылын күрүнеге 36 тонна дүктү белеткенин хүлээлгени. Оларнын сөзү ажил-хөмчөгө кырында чедипкиниң боттанып турар.

Дөң-Терезин салбырында сөөлүгү күрүнеге чедир 5200 ажыг хой кыргыттыңган. Дүк хой бүрүзүңе онааштыр 1300 грамм болуп турар, а чамдык малчынарнын көргүзүү оон ирракта бедик. Чизээ, эш Канчымырын 354 хой 660 килограммны кыргыткан.

Аянгагында хой кыргылазы барын доозулган, 6500 хойдан 9100 килограмм дүк ажаап алдыңган. Алдай-оол, Серө оларнын хойларынын дүгү баш бүрүзүңге 1800 грамм онаашкан.

Совхозтун Биче-Тей салбырында малчынарнын көргүзүү база багай өзөс. Сөөлүгү күрүнеге чедир кыргыттыңган 4560 хойнуң дүгү бирээзинге-ле 1400 грамм болган. М. Чүлдүм.

ХОЮН КЫРГЫП ДООСКАН Тогу районда «Совет Тыва» колхоз хонун кыргылазын организастыг дооскан. Чайын эки семирткен, кышкы оларын, ажаалданы хандырған, мал хур чыл ажаар, а ындай малдык продуктулу база бедик болур.

«Совет Тыва» колхозтун хой чакы кыргыла-биле бирээзи-ле 2 килограмм дүктү берген. К. Биче-оолдун калдарыны 541 хой 1222 килограмм дүктү кыргыткан, а Д. Шижиттин 362 хойнуң бирээзи-ле 2400 грамм дүктү берген.

Б. Чигжит.
ХОЙДАН-НА 2370 ГРАММ Тес-Хем районда «Чодура» колхоз сөөлүгү күрүнеге чедир 6996 хойдан 14443 килограмм

Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы С. Д. Дауленов доңду чугаазы-биле митингизин ажиткан. Целиноград областын «Ярославский» совхозунун трактор-хөвү бригаданын бригадирин, баштайгы кур-чедилериниң бирээзи М. Довжик болгаш Казахстаннын КМ ТК-эмниң секретары К. Егизбаев гранит дашты шыккан көжөгө дүжүргөңер. Ында бизиниң болза: «Казахстанга кур чериниң чагырып алыкчыларына алдар болдурган турсакаалды маңаа тудуп тургузар».

СЭТА-ның фотохрониказы.

О. Назым-оол.

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮСӨТТИҢНЕР СЭКП Төп Комитетиниң январь Плениумунун шийттирлерин боттандырышаан, Чөв-Хемчик районда «Искра» колхозтун малчыны Иргит Лога бо чылын хой бүрүзүңден 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээлгени. Оон сөзү ам чедипкиниң боттанып турар.

Эш Логаанын хой хур кыштаган, оон кодында 400 хой 845 килограмм дүктү кыргыткан. Аңаа агарын база эрте терүртүгөн хурагарынын дүгүн катал бодарга, малчынын хүлээлгези чүгө долдур өзөс, харын элөөн ажап күсөттиңер.

М. Мажаа.

Юрий Гагаринниң ужудушкунунун дугайында грампластинка

ПАРИЖ. (СЭТА). Грамбидидигенин «Шан до Монд» дээр сурагы француз фирмазы октаргайе кижини баштайгы ужудушкунунга турсакаал болдурган пластинканы үндүргөн. Каастан кылган пластинкада—совет маадыр—космонавт Юрий Гагаринниң улуг портрети.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ИЙГИ ДАЙЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА НОМ

Күрүнеги политиктиг ном үндүрер чери шериг эртемгериниң доктору Н. А. Таленскийниң «Делегейни ийги дайынын дугайында» деп номуң парлан үндүргөн. Эрткен дайыныннын байдалын ол номдо толдургайы-биле бизөөн. Уж ном делегейини ийги дайынын хой аямы болушкуннарынын утка-шынарын,

«Восток» деп октаргай кораблинин ужудушкунунун аямы-бүрү уе-чалдарын пластинкада көргүскен болгаш Москвага Гагаринни уткуп алганын, а ол ышкаш Кызыл шөлгө Н. С. Хрущевтин чугаазын бизөөн. Чаа пластинка улуг сонугураалдыг болуп турар.

Ында айтыканы амгы үенин хойлулу өзүгээр болур кол-кол чүлдериң. Делегей империализминин кошкан күштери-биле тайбыннын, депшилетени болгаш социализминин өзүп турар күштеринин аразында демселди билип аларына ол ном дузалат турар.

(СЭТА).

Орфография чурумун улам быжыдар дээш

Литературалык тыва дылдың хөгжүдөөсүнүн бир чугула айтырымы — шын бижиринин чурумнарын сагынмын дугайында айтырып болур.

Орфография режимин быжыларын хөгжөөгө оюн эртем талазы-биле бадьтаалдарын тодаралык көргүзөүр уруг ужу-дузалыг. Ындыг ажыды кылырынның негелдеинин дүүштүр профессор А. А. Пальмбах биле З. Б. Арагачы 3. Б. Арагачы «Тыва орфографиянын үндөсүнө» деп аттыг ажыды чогаалды бижээнер.

Ук ажыды бижиринин чугаалажып көрүү-биле дыл, литература болгаш төөгүнү тыва эртем-шинчилел институту чоокку эртен хүнерде дылчыларын, чогаалчыларын, башкыларын болгаш паралага ажыдакчыларын каттышкан хуралын эрттирген. Ол хуралга академик И. А. Батманов база киришкен. Хуралга хөй кижиле болгаш чугаалашкан айтырыг талазы-биле болгаш санал-оонадарын кийрген.

«Тыва орфографиянын үндөсүн» деп ажыды тургузуунуң болгаш түндөсүнүн дугайында А. А. Пальмбах биле З. Б. Арагачы кыска-биле тайылбырлап берген.

Бо ажыда тыва орфографиянын кол принципин фонетика-морфология принцип болур деп айтырган. Сөстүн үн составын болгаш морфология тургузууну барымдаалап бижирини ол. Кол принциптен аңгыда чачыл, перифраз, этимология принциптерин тыва орфографияда база хергедеген турар. Ол принциптерден аңгыда, бистин үндөсү таарыштыр өң өвөш каржылганын принципин ажылаарын база ол ажыда айтып турар.

Санал берип чүве чугаалашкан эштер чогаалчылар С. Сарыг-оол, Ю. Кюнзегеш, башкылар, Х. Алдын-оол, М. Седемба, академик И. А. Батманов, паралага ажыдакчы А. Делгер-оол болгаш өскө-даа эштер «Тыва орфографиянын үндөсүн» деп ажыды бердинген санал-оонады барымдаалап чедир кылгаш даары парлап үндүрерин сүмөлзөн. Манса холбаштыр ауралдын

киржикилеринин чартык ажык үнүгү 9 кире дөстү бижирде чүгүлө калдыг демдекти (Ъ) хергедеген дугайында чоокта чаз болжук-комунуң хүлээп алган шийтирини дыңнаткан. Ол шийтир өзү-гаар «аьт», «оьт», «эьт», «эьттиг» болгаш оон-даа өскө 9 дөстен укталган өстөрүн чүгүлө калдыг демдек кирип бижирини апаар. Чымык демдекти бо таарымында ажылаас.

Санал берген эштер чугаалашкан айтырыкта холбаштыр орфография режимин улам быжылаар дугайында саналдарын кийрген. Он малагыя кижилерин фамилияларын, аттарын, кудумчулар, черлер аттарын, албан-органнациялар аттарын, албан бижикте-рин бижирде чангыс ай орфография чурумуну шынгы сагым дугайын терде чөп чугаалашар. Бисте үнүп турар тыва солугварда болгаш номнарда бар орфография чызылгач редакцияларын болгаш ном үндүрер черин чангыс ай орфография режим-ге чогуур кирчөөгө чедир сал-байн турарын саналдарга база шүүмүлзөдөн.

Он аңгыда чамдык эштер тыва литература дүлдүн хөгжүдөөсүнө-биле холбашкан практиктик чугула айтырыгларын база кийрген. Чижээлээр, орфография словарьнын улагаттыр үндүрер, орфоэпия справочнигин тургузар, тыва дыл талазы-биле эртем конференцияны эрттирер, орта эң чугула айтырыгларын чугаалажып дээш, оон-даа өскө.

Уралдан «Тыва орфографиянын үндөсүн» деп ажыды парларын сүмөлзөн, бүтү-ле албан-органнация, өөредилге чер-лери орфография режимин быжылаарында идеялык кир-жир, 1962 тылда тыва дылдың теория болгаш практика талазы-биле айтырыгларын чугаалажы-ры-биле эртем конференцияны эрттирер деп шийтир хүлээп алган.

Сат ШУЛУУ.

«Хосталг» деп бо малагыт сөс Африканың уруг кезинин кырынга чанымчын даажы шы-каш диниреп үнгөн. Бо хүнерде ол сөс португал колония Анголада база диниреп турар. Ангола уаусту отрядтары биле португал шериглерин аразында болуп турар туучушкунуларын дугайында чаа-чаа медээлерин телеграф дамчыттышаан турар.

Барымы талакы чурттарын колоннализация паралагасы Анголада болушкунуларын анаа бир таварыкта болган чорук, Анголянын девискээринин даштыгдан келген «дөрбөчү идегеттерин» үндөсүн кылдыр көргүзүрүн оралдыгы турар. Ындыг «корум-чурок» чоруктарынын тыптып келиринге «бүгү делегей коммунизми», «Москванын колу» дузаалаан дээр дугайында хоозун учуруушкунулар база чоруп турар.

Он шындыда ындыг бе ындар? Анголада февраль-март айларда тура халымшыкынның үнүп келгени таварыкта болган бе? Португал паралагынын бадьтаал турары шыкшаан, Анголянын үндөсүн чурттакчыларын боттарынын дарлакчыларына «ынак» болгаш колониализм дар-лаады алаанга мурунку хевээр хилинчектерининге күзөлдүг деп болур бе?

Ол чер-ле ындыг эвес деп чүвени фактылар чугаалап турар. Анголяның бүтү төөгүзү — колониализмге уугу уластуң демиселини төөгүзүр. Португалдар Анголянын девискээринде 400 чылдарын муруну-ла чаа-чаа келген турган, мычал-70-80 муң тонна кофеин, 60 муң тонна чыгирин, 1 миллион кезек алдыны, 300 муң тонна демир руданы, 35 муң тонна марганец руданы болгаш өскө-даа ол шыкшаан хөй чүгүлдери дашкаар үндүр өөр-түп турар. Нефтинин болгаш хөмүр даштын тывмык мында база эгелзөн.

Монополиялар байл турар. Анголяның ажык чонярынын амьдырал байдалы улам дорайтап бар чыдар. Сөөлгү чылдарда чонүң байдалы шуут-ла шылдыр аржаак аларган. Колониализм эрге-чагыргаал-га ол чурттуң чонун кулар кылды алганнар. Чугае 36 муң африканыларын (4,3 миллион кижидең) «кул-туртуг», тодаргайлаарга метрополияларын чонү-биле бир дөмөй деп эргелдип деп санал турар, а чонун эң хөй кезин «культура чок» чон диктиктик болгаш хамааты эргелдир-ден казытылган. Партиаларга болгаш профсоюздеринге каттыжып кирер эрге оларда чок. Оларнын хилинчээ-ле-эрттен даң бажындан орай кезжөге чедир калдыг-берге, ал-бадалдыг күш-ажыды кылдыр. Бу-дүмүк африка уктуг эр кижилер чыла-дүмүк а йларында плантацияларга, шахталарга, рудниктерге, оруктар туудунга болгаш өскө-даа ол шыкшаан чүгүлдере халас ажылаар хүлээл-диг. Күш-ажык кылды үргүнне хөг-жөөннере база-ла чүктелтип турар. «Дейли миррор» дээр англи солун мынчаар бижээ: «Албадалды күш-ажыдан оттаалаан африка ажык-чынарнын тууал аглаш, шары кези шагай-биле азы мергелер-биле хал, сол турар». Бичин-ле тоо-ван кижини өлүрүп турар. Бо та-лазы-биле португал колонизаторлар колониализм үптегелин талазы-биле боттарынын француз, англи бол-гаш бөлгү өнүктүрүнден ыракта-ла-шканын. Анголада болгаш өскө-даа португал колонияларда шериг-политейжи чурум бодунуң кадыг-

Делегейге тайбың дээш

ПАРИЖ. Совет чазактын баштымы Н. С. Хрущевтин радиога болгаш телевидениеге чугаасы Францианың хөй-нитининин болгаш паралагасын кичээгенин төвүндө артыш-шаан. Парижтин солуннары ол чур-гааны хайнышкыннын тайыл-бырлап, ону бүгү делегейге кайчаар көрүп турар дугайын калбаа-биле дыңнадып турар.

Францианың албан кижилери ол чугааны канчаар көргөн паралага конференцияныгга ДХМ-ниң төлө-лекчинини меделелинден тодаргай бооп турар. Даштык херектер ми-нистерствоунуң төлөлекчизи Совет Эвилелинин саналдарын утка-шы-нарын тайылбырлаарыга алыспас херек дээр чүвени бодааш, «совет са-налдарын кадыг-дошкунууну дугайында», сулустар аразында шынгы берге чүгүлдери» болдуна берип бо-луруну дугайын чучуруп турар.

«Каншлер Аленазурин деткир талазы-биле бодунуң политиказын шыгчы француз чазак Барын Бер-лининиң «Эу-чурумуну дугайында СССР-биле чугаалажышкыннарын ажыдаарга удураанын турар деп чүвени ындыг хергегай тайылбырлар тодаргай айтып турар-дыр» деп «Юманите» солун демдегелзэн.

Реаксылыг паралага Совет чазак-тын көдүрүп үндүргөн саналдарын-га, малагыт герман айтырын бол-гаш Барын Берлинниң айтырын тайбың өзү-биле шийтирээр дуга-йында буттуг планга удуу калдыг-дошкун удураанышкынны мурунку хевээр кылдып турар. Реаксылыг пар-алага ол планын барымы талага «шыгчы кыжаныг» кылдыр көрбү-

шаан, «атлантика өп-сеткил каттыш-тырылганын» быжылаарыныч кый-гыр турар.

Чижээ, кедегей барымы үзедиг «Орор» дээр солунуң меделезини болза, совет саналдарга «эи уугу ха-ры» болза чүгүле Сонгу-атлантика бөлгүн улам күштөлдирери болур. Ол реаксылыг чорукка удурааныш-тыр, демократтыг хөй-нитинини бо-гаш француз улустун калбак бөлүк-теринин үзө-лө-бодалдарын илерейлеп турар солуннар болза Совет Эвиле-линин саналап кирген герман ай-тырын болгаш улустар аразынын өскө-даа чугула айтырыгларын ший-тирээр чорук Францианың национал эрге-ажыктарына дүгжүп турар дээрзин санал турар.

«Бодунуң чугаазына Н. С. Хру-шев делегейни эң чугула ийи айты-рыгларын: чөсегеленишкынни дүжү-рер болгаш герман айтырын тодар-гай шийтирээрзин саналаан» деп «Юманите» солун мурунку чүгүлүгө бижээ.

Бо айтырыглар Францианың келир үезинге болгаш аймык чок чорууну эрге-ажыктарына шуут хамааржып турар дээрзин демдегелзэн-даа херээ бар деп бе? деп ол солун айткан.

Тайбынга ынакшылдыг даштык политиканы Совет Эвилелинде мога-шылап чокка туруштуг чорудуп ту-руунуң меделезишаан, «Юманите» солун Совет чазактын саналдары «угаазылаалдык болтуу санал-дар-дыр», «бир-тээ ол саналдар олар-дын боттадырар арганы берип турар күштерини деңизгүүрүн барымдаалап турар чүве болгонда хоозун бода-лар эвес-тир» деп айткан.

Цюрихте чугаалажышкыннар

ЦЮРИХ. СЭТА-ның корреспон-дентизи Н. Максимовскийниң ды-наамы турары болза:

Лаостун үш политиктиг күштери-ниң удуручуларынын эңис со-ру-галызы — «национал чангыс эпиле-чезаан тургузының аргазы-биле национал дугуржунуңу ботта-дырар болур». Уш хуну үргүлчүлөр ужурауу чугаалажышкыннарга каттышкан чазактын политиктиг программанын, ону тургузынын принциптерин болгаш оң соруга-лары, а база ол шыкша Женева чөвүлө хуралы-биле болгаш Намон-да чөвүлө хуралы-биле холбашкан кол-кол айтырыгларын чугаалажып көрүп болуп турар.

Лаостун үш политиктиг күштери-ниң удуручуларынын Цюрихте чугаалажышкыннарын эңис со-ру-галызы — «национал чангыс эпиле-чезаан тургузының аргазы-биле национал дугуржунуңу ботта-дырар болур». Уш хуну үргүлчүлөр ужурауу чугаалажышкыннарга каттышкан чазактын политиктиг программанын, ону тургузынын принциптерин болгаш оң соруга-лары, а база ол шыкша Женева чөвүлө хуралы-биле болгаш Намон-да чөвүлө хуралы-биле холбашкан кол-кол айтырыгларын чугаалажып көрүп болуп турар.

Ангола демисежип турар

гаш өлүм-биле коргудуп, демиселден ойталаарычче оларын албадарын оралдыгып турар. Анголянын эрге-гагарлары школа башкыларын болгаш бижик бидир бөдүн «скара-жикилерин туудуп, кара бажынаан. Ынчалзажок диктор Салазарын «шериг уран аргазы-даа», кадыг-дош-куну хемчегер-даа дуза бербиң турар. (Салазар бир ай бурунгаар камгаала министринин албан-дуза-алың база эжелеп алган). «Демисел-ди кошкап турарынын кандыг-даа демдектери чок» деп «Обсервер» ба-дыткан. Оон туржук, тура халым-шканын улам чаа-чаа чедикшинерин чедип ол турар. Чурттуң сонгу талазында, Конго-биле кызыгарында да ууну дурту 500 болгаш калбаа 350 километр аажок улаг дегем де-мишкенин тура халымшканын хостап алганнар.

Ангола «Кара диктин» муруну кез-зөөнө чаптыган. Оон шөү—1247 муң дербечин метр, чонү—4,5 мил-лион кижиле, оон шийтеде 200 муң португалчаар бар. Чүс-чүс чылдарын дургузууда колонизаторлар Ан-голяны үптөп, аажок хөй байлактарын хунаап алганнар. Португалиянын паралагасы ол чурттуң сүлгилг эр-тинелерин шыгжымаар» деп ам безин даал турары таварыкта эвес. Ол байлактыг эртинелерин африканы-ларын күжү-биле казып үндүрүп турар. Анголадан чыл бүрдө-ле 70-80 муң тонна кофеин, 60 муң тонна чыгирин, 1 миллион кезек алдыны, 300 муң тонна демир руданы, 35 муң тонна марганец руданы болгаш өскө-даа ол шыкшаан хөй чүгүлдери дашкаар үндүр өөр-түп турар. Нефтинин болгаш хөмүр даштын тывмык мында база эгелзөн.

Монополиялар байл турар. Анголяның ажык чонярынын амьдырал байдалы улам дорайтап бар чыдар. Сөөлгү чылдарда чонүң байдалы шуут-ла шылдыр аржаак аларган. Колониализм эрге-чагыргаал-га ол чурттуң чонун кулар кылды алганнар. Чугае 36 муң африканыларын (4,3 миллион кижидең) «кул-туртуг», тодаргайлаарга метрополияларын чонү-биле бир дөмөй деп эргелдип деп санал турар, а чонун эң хөй кезин «культура чок» чон диктиктик болгаш хамааты эргелдир-ден казытылган. Партиаларга болгаш профсоюздеринге каттыжып кирер эрге оларда чок. Оларнын хилинчээ-ле-эрттен даң бажындан орай кезжөге чедир калдыг-берге, ал-бадалдыг күш-ажыды кылдыр. Бу-дүмүк африка уктуг эр кижилер чыла-дүмүк а йларында плантацияларга, шахталарга, рудниктерге, оруктар туудунга болгаш өскө-даа ол шыкшаан чүгүлдере халас ажылаар хүлээл-диг. Күш-ажык кылды үргүнне хөг-жөөннере база-ла чүктелтип турар. «Дейли миррор» дээр англи солун мынчаар бижээ: «Албадалды күш-ажыдан оттаалаан африка ажык-чынарнын тууал аглаш, шары кези шагай-биле азы мергелер-биле хал, сол турар». Бичин-ле тоо-ван кижини өлүрүп турар. Бо та-лазы-биле португал колонизаторлар колониализм үптегелин талазы-биле боттарынын француз, англи бол-гаш бөлгү өнүктүрүнден ыракта-ла-шканын. Анголада болгаш өскө-даа португал колонияларда шериг-политейжи чурум бодунуң кадыг-

дошкунуңуң талазы-биле алмыра-анда демисежип чүве чок. Чонун ажылаарычче албады-шаан, колонизаторлар кадык камга-лаалыга болгаш малагыт өөредилге-ге чарыгал үндүрерин чугула деп мырыңга санавайн турар. Анголарар барык шүптүзү билик билбес. Шо-ла назымдыг 1 миллион удураарын шийтеден 4 муң кижиге эңе школа-ларда, 116 кижиге ийги чаданың школа-ларында өөренип турар. Чуртта чү-ле 174 өмчилер бар, олар кодууду-ла «ак кештиг» кижилери эменеп ту-руу. Медицина дузаалымчыны аф-риканнар шуут-ла билбес. «Дейли миррор» солунуң чөптү-биле айт-каны болза: Салазар африканынын мындыг чурум-биле чагырып турар: «Оларны (африканынны) карагып, бөдүүлүк байдалга тургузар. Олар-ны албан-биле ажыдадыр. Олар-ны коругдар». Чагырганын мындыг чуруму турда португал колонизатор-лар кандыг-даа чарыгалдарын үн-дүрбөс болгаш аажок хөй конча-дарларын ал турар деп чүве тодаргай.

Анголада болуп турар болушкун-нары Эгуагар ал көрөгө, португал колонизаторлар африканынын на-ционал күзел-сооруктарына дүүштүр дүжүп бээрин бодавайн турар бол-гаш Анголага хамаарыштыр Кат-тышкан Национал Организацияны-нын шийтирлерин херекке албайн турар. Португалияның колония хе-ректери КНО-нуң дурму Эгуагар «коларараар» эргезин казыр дээр Салазарын чаза бодунуң эжелес чедерин «далай ындынын жоугула-ры», тодаргайлаарга, «Португалия-нын чарынмас кезин болур» деп 1951 чылда-ла чаралаан. 1960 чылдын декабрь 14-те КНО-нуң хуузен алган колония чурттарга болгаш уаус-тарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларация Португалияга хамаарышпас дээр хергедеп чүвени ам Лиссабонда чугаалажып турар. Ынчаларга Каттышкан На-ционал Организацияны 1961 чылдын апрельде үндүргөн бодунуң тускай шийтир-биле ол Декларация Ан-голага шуут хамаарыш деп чүвени бадыткан.

Салазарын чазаның КНО-га ха-маарыштыр ындыг үгүлдени оон НАТО талазы-биле эвилдечлериниң ажык азы чажыт деткимчези чок турган чүве болза бодунуңмы ийк дээрзин чугаалаан-даа херээ чок. Ол эвилдечлер колониалдыг дайынын чорудар талазы-биле Португалияга дузаал турар. Анголада ажыла-гыны турар бо-чөсөктерини, куак машиналарын, самолеттарын болгаш шеригин өскө-даа чөсөктерини НАТО-нуң складтарында үндүрүп берген деп чүве бидиндир болгай. Африканың суураарында чызылды-гылаан бомбаларын бузуудуларын да англи дылга бижизин сөстөр бар. Ол чөсөктер кымын дээрзин ол сөстөр кандыг-даа тайылбыр чокка херчелеп турар-дыр. Португалияны Сонгу-атлантика эвилдечтиг коман-дыларынын эргезинге шыкчидип бер-ген турган кара чангыс дивизионын безин Анголаже откарин Салазар чөпшээрзин. Ынчаларга 1961 чыл-дын майда НАТО Чөвүлениң Ос-лога болуп эртен сессиязын порту-гал колонизаторларын буруу шылкан чангыс-даа сөс дыңнабаан. Ук организация бодунуң агрессив-

Июнь 22 — фашистг Германияга удуу Совет Эвилелиниң Ада-чурт-туу Улуг дайымынч баштайгы хү-ни. Дайымын төңчүзү бидиндир. Ушкү империя бүстүп дүшкен. Хостакчы — Совет Армия Европаның элзэн чурттарын нацистг дарлаал-дан хостаан. Гитлерчилерини шы-рып үндүргөн сөөгү улуг наймыс-лаа — Прага болган.

Чөсөловакыяның хамаатылары боттарынын хостакчыларын өөрүш-кү-биле уткуп алган. Совет солдат-тарже чечектери октал, оларны ошкал, бажынарчычче чалап тур-гуннар.

Чөсөловак хамааты Вацлав Мо-деста 1945 чылдын май 9-та Прага-ның кудумчуунага совет танкыла-рын чүрөктиг ханымдан ужура-жышкынын болгаш совет солдат бажыныг оюнуң дыңнап турган ха-маатыларын чурукка тырттырган. Дайымын доозулганын көргүзүп турар ол хурустар бөгүн төөгүлүг документиер болу берген.

Фото Вацлав Модестанын. Чөсөловакыяның телеграф агентисила.

Василий Людпович ЭРЕНЧИН

Анык совет тыва литература уруг чидиритте таварышкан. Тываның хоочун шүлүкчүлери-ни бирезин, СССР-ниң Чогаалчы-лар эвилелиниң кезигүү Василий Людпович Эренчин чогаалдык күштериниң долу чечетелишкынниң үезинде ооз-ондакка таварыш-канын амьдылап чарылган.

Василий Людпович Эренчин 1912 чылдын февраль 17-де аңгы араатның өг-бүдөсүндө төрүтүнгөн. 1933 чылда Горно-Алтайск хоорайга башкы техникумун дооскан соонда, Василий Людпович Эренчин бодунуң медресидг амьдырал-дын тыва улустуң социалистг культураның хөгжүдөр херекке бер-ген. Партия болгаш совет организа-цияларга ажыдап, чечен чогаал болгаш башкы ажылын кылып чо-ран. Хөй-нитиниң амьдыралында идеялык киржип келген. РСФСР-ниң политиктиг болгаш эртем бил-гери дептерид талазы-биле ний-тиледиг кезигүү болуп, Эренчин районун ажык чонярынын ор-тузунга агитация-пропаганда, куль-тура-массалыг ажыды чорудуп турган.

В. Л. Эренчин бодунуң чогаалдык ажылын үчүн чылдардан эгел-еп, номчукчуларын калбак кезе-риниң ажылап болу берген каш-кан шүлүкчү чогаалдарын тургу-зушкан. Шүлүкчү шүлүктөрүн ийи чымыдалары — «Шүлүктөр» (1955 ч.), «Чаарыганын чурма-лы» (1961 ч.) парлатып үнү-гүлзөн. Чогаалчынын шүлүктөрүн бол-гаш очертерин доктаамал уругчу парлап келген. Оон шүлүктөрүнүн очулгаларын «Дружба народов» («Улустарын найбарлы»), «Ог-нек» («Отчугаш»), «Сибирские огни» («Сибирь оттары») деп жур-налдарга, «Енисей», «Улуг-Хем» деп альманахтарга парлагылаан.

Василий Людпович Эренчинниң чыратымыг турсаалы бистин чү-рөктөрине чурттар.

Ю. Кюнзегеш, С. Пюрбю, О. Са-рган-оол, С. Самба-Людуп, С. Са-рыг-оол, С. Топа, А. Темир, Б. Хөвөмей, Л. Чадамба болгаш оон-даа өскөлөр.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРАЛГА

БОГУН
«ВЛКСМ-НИИ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Вектиг эгезинде—11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (биче залга): «Кижиниң салым-чогуу—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: Мультипликация — 10 шакта. «Цирктиг артистер» (делем экраныг)—11.15, 1.15, 3.15 шактарда. «Аас дээр» — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«ВОСТОК»: «Соода дугайында тоолу—1, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
ЧАЙТЫ КИНОТЕАТРА: «Аас дээр»—5, 7, 9 шактарда.

ТЫВА ОБЛХН-НИИ БАШТААР ЧЕРИ НОВОСИБИРСКИНИИ КООПЕРАТИВ ИНСТИТУДУ БОЛГаш БАРНАУЛ, ИРКУТСК, НОВОСИБИРСКИНИИ КООПЕРАТИВ ТЕХНИКУМНАРЫНГА 1961—1962 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛДАРЫНДА ӨӨРЕНИКЧИЛЕР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАП ТУР.

Институт, техникумнар моон адаанда тускай эртемниг-лери белектээр: Новосибирск институту—экономистер-ни болгаш бараан эртемниглерин; Новосибирск коопера-тив техникуму бараан эртемниглерин болгаш бухгалтер-лери.

Иркутскиниң белектел техникуму —көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш аңыыр талазы-биле эртемниг-лери.

Барнаулд кооператив техникуму — нитинин чемне-нигге чедеринин технологтарын белектээр.

Устүндө айткан институтка 10 кижини, техникумнар-га 70 кижини хүлээп алыр. Институтка, техникумнар-га кирерлер 10 классты дооскан болур болгаш институтка 5 чыл, техникумнарга ийи чыл хуусаалыг өөренир.

Кирерде дараазында экзаменерни дужаар: Орус дыл болгаш литература (бижимел-сочинение), математика (аас-биле болгаш бижимел-биле).

Кирериниң экзаменин Кызылга башкы институтунга болгаш көдээ ажыл-агый техникумнарныга июль 1-ден эгелеп дужаар.

Техникумнарга хүлээп алдынган тыва кижилерни кү-рүне халас хандыар.

Кирерин күзөөнер билдиринишкенин институт, тех-никум директорларынын алдыга, кандыг эртемге өөрени-рин шийип албышаан, ОБЛХН-ниң кадк килдизинин болгаш райполор баштаар черлерин дамчыштыр моон адаанга документиерни кирер:

- а) Райполдарын өөредип чоруткан бижик, билинин талазы-биле документиери.
- б) Допчу намдары болгаш 3 фото-чурук.
- в) Кадыктын дугайында эмчинин № 286 формалыг шынызыгазы.
- г) Ажылынын, өөредилгезинин дугайында характе-ристика.

Өөренип чорурлар билдиринишкенин июнь 25-тен август 10-га чедир райполарга болгаш ОБЛХН-ниң кадрлар килдизинге берип болур.

Адрес: Кызыл, Шетиникин 30, телефон № 21—62.

Тываның хоочун шүлүкчүлери-ни бирезин, СССР-ниң Чогаал-чылар эвилелиниң кезигүү Василий Людпович ЭРЕНЧИННИИ 1961 чылдын июнь 21-де ооз-ондакка таварышкан метчагин РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелини Тыва салбыры болгаш СССР-ниң Литфондузуңу Тыва автономнуң областа төлөлекчизи хамы кажыкыл-биле дыңнадып, оон өг-бүдөсүнне кажыкылдын илередип тур.

Н. ГАВРИЛОВ.

Тайбыңче кара чангыс боттуг орук

БРЛИН. (СЭТА). Эртем ажыдак-чыларын профвелецияны В бер-лин округ конференциянын кир-жикчилери ГДР-иң Куртне чөвүл-дизиниң даргазы В. Ульбрихтиге чагаа чоруткан, ийи герман куруверел-биле тайбың керезин чарар болгаш Барын Берлинде демилгелесташкан хосту хөрүк бодулар дугайында совет саналдарын боттарынын дет-кип турар дугайын ол чагаада ме-делеп турарлар.

Бо болза немец улуска тайбыңны хандырын бөзөринин болгаш Барын Берлинде дайымын оозаа уаузта-арынын кара чангыс боттуг аргазы бо-лур дээрине ажык-биле бүзүрүп турар бис деп эртемденер бижээ.

</